

Прогнозування можливих сценаріїв розвитку економіки України в умовах ведення “гібридної” війни Російською Федерацією

Юлія Луцик ^A; Сергій Коротін ^B; Олександр Кучмєєв ^C; Ігор Якименко ^D

Received: January 30, 2020 | Revised: February 19, 2020 | Accepted: February 29, 2020

JEL Classification: Q01, Q02

DOI: 10.33445/sds.2020.10.1.16

Анотація

У статті визначено, що у сучасних військових конфліктах все більше зміщується акцент у бік комплексного застосування політичних, економічних, інформаційних та інших заходів невоєнного характеру. Зазначено, що для досягнення цілей у “гібридній” війні – економічна сфера є важливим операційним простором та ключовим невійськовим механізмом підготовки та реалізації агресії.

Встановлено, що для максимального ослаблення у “безконтактний спосіб” економічного потенціалу держави-супротивника, використання економічних інструментів у поєднанні з іншими важелями невійськового характеру дозволяє істотно мінімізувати застосування збройного арсеналу країни-агресора.

В статті обрано об’єкт дослідження, об’єкт конфлікту та зацікавлені суб’єкти. Вважаючи на те, що економічний аспект є досить вагомим чинником у вирішенні політичних, соціальних, воєнних, технологічних питань, метою статті було здійснити прогнозування чотирьох сценаріїв розвитку економіки України та визначити імовірність їх звершення протягом 2020-2035 років, виходячи з обраного базового сценарію.

Для формування основних складових базового сценарію було проаналізовано сильні та слабкі внутрішні чинники економіки з урахуванням основних впливових факторів, перелік прямих і непрямих збитків від ведення бойових дій Російської Федерації (РФ) на Сході України та в Автономній республіці Крим. Було проаналізовано зовнішні економічні загрози, акцентовано увагу на монопольній залежності економіки України від ринків РФ, в наслідок чого було виявлено основні тенденції та ключові чинники, які мають найбільшу питому вагу впливу на прогнозування економічного конфлікту. На підставі проведеного аналізу і згрупування пов’язаних між собою чинників, було визначено основні осі з екстремумами, які найбільш впливають на об’єкт дослідження.

На основі методу сценарного планування спрогнозовані чотири можливі сценарії економічного розвитку України на найближчі 15 років, сильні та слабкі сторони кожного змодельованого сценарію. Визначені імовірності звершення бажаного, не бажаного, ймовірного та найменш ймовірного розвитку сценаріїв.

Ключові слова: “гібридна” війна, економічний потенціал, метод сценарного планування, імовірні сценарії розвитку економіки.

^A Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, к.економ.н., начальник кафедри економіки та фінансового забезпечення, Україна, e-mail: julia.lutsik@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2123-6103

^B Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, к.техн.н., доцент, заступник начальника кафедри авіації, Україна, e-mail: korotin2008@ukr.net, ORCID: 0000-0002-1486-2336

^C Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”, к.псих.н., доцент кафедри фінансів та обліку, проспект Повітрофлотський, 6, м. Київ, 03168, Україна, e-mail: san-san77@ukr.net, ORCID: 0000-0003-1803-6231

^D Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, к.в.н., начальник кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної, кадрової роботи та оборонного планування, м. Львів, Україна, e-mail: yakymenkoihor2678@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6956-5753

Постановка проблеми

Війна – є незмінною супутницею історії людства. За підрахунками вчених, за останні 56 років відбулося близько 14500 війн, в яких загинуло понад 3,5 млрд. людей. Якщо донедавна головною метою війни – було знищення противника шляхом збройної боротьби та захоплення його території, з метою використання у своїх цілях його промислових, сировинних і трудових ресурсів, то основною метою сучасної війни (так званої “гібридної”) є – максимальне ослаблення у “безконтактний спосіб” економічного потенціалу держави-супротивника, в якій би точці земної кулі вона не знаходилась [1].

У сучасних конфліктах, акцент форм вирішення міждержавних конфліктів та методів, що при цьому використовуються, все більше зміщується у бік комплексного застосування політичних, економічних, інформаційних та інших заходів невоєнного характеру, які практично завжди реалізуються зі спиранням на воєнну силу [2]. Їх зміст полягає у досягненні політичних цілей, яка ставить перед собою країна-агресор, з мінімальним застосуванням на противника воєнних засобів [3]. Перевага над противником при цьому досягається за рахунок підриву його воєнного і економічного потенціалу, здійснення інформаційно-психологічного тиску, активної підтримки внутрішньої опозиції. В Україні ж під загрозою виявились практично усі сфери суспільного життя – економіка, політика,

культура, інформаційна складова, усе це перетворилось на питання загрози національної безпеки.

Для досягнення цілей у “гібридній” війні економічна сфера є важливим операційним простором та ключовим невійськовим механізмом підготовки та реалізації агресії. Встановлення факту агресії у невійськових сферах суспільного життя, насамперед в економічній, вкрай ускладнене, а то й взагалі неможливе. Практично завжди можливо замаскувати заходи гібридної агресії в економічній сфері захистом національних економічних інтересів, економічною доцільністю та конкурентною боротьбою. Використання економічних інструментів у поєднанні з іншими важелями невійськового характеру дозволяє істотно мінімізувати застосування збройного арсеналу. Відповідно, економічні методи традиційно виступали і виступають пріоритетом на національному та міжнародному рівнях.

Нереформована економічна система України в поєднанні із залежною від РФ вітчизняною економікою, помножену на корупційну складову і є тим каталізатором дій агресора [4].

У зв'язку з цим, ми зосередимось тільки на одному із аспектів, інтерес до якого виник останнім часом, а саме – на *економічних питаннях*, які стали широко вистовуватися Російською Федерацією (РФ) для досягнення своїх політичних цілей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Низка досліджень та публікацій [5; 6; 9; 11] показує, що економічна сфера є важливим операційним простором та ключовим невійськовим механізмом підготовки та реалізації агресії. Необхідність розробки методів ослаблення у “безконтактний спосіб” економічного потенціалу агресора, вистовування економічних інструментів у поєднанні з іншими важелями невійськового характеру обумовлюють актуальність вивчення теоре-

тичних питань з прогнозування та розроблення плану розвитку економіки України. Визначена тематика є досить актуальна та епізодично розглянута в наукових працях ряду провідних науковців [7; 8; 10]. Тому, з урахуванням вищезазначеного, подальші дослідження доцільно зосередити саме на прогнозуванні можливих сценаріїв розвитку економіки України та визначити імовірність їх звершення на період 2020-2035 років.

Постановка завдання

В ході роботи було визначено *об'єкт дослідження* – економіка України, стан та розвиток якої залежить від великої кількості чинників, пов'язаних, в першу чергу, з економічними викликами та загрозами “гібридної” війни розгорнутої РФ проти України.

Встановлено, що *об'єктом конфлікту* є вся економіка України в цілому, починаючи із функціонування окремих виробників і закінчуючи оцінкою діяльності країни на міжнародній арені, однак найбільш цікавими для РФ питаннями є: наявність територіальних претензій до України; зацікавленість у зміні зовнішнього та внутрішнього політичного курсу України на свою користь; прагнення до зменшення політичної, економічної, воєнної ваги України на міжнародній арені; зацікавленість у встановленні контролю над стратегічними об'єктами та комунікаціям України.

Крім того, було досліджено вплив і значущість основних суб'єктів сценарію. Аналізувались держави, які мають спільні сухопутні та морські кордони з Україною (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова, Білорусь, РФ, Болгарія, Туреччина, Грузія), а також США і Європейський Союз, як впливові сили, інтереси яких об'єктивно присутні в Україні. Їх характер і ймовірний вплив на об'єкт прогнозу: комплексне застосування політичних, соціальних, культурних, інформаційних та інших заходів не воєнного характеру, які впливають на економіку України.

Зважаючи на те, що економічний аспект є досить вагомим чинником у вирішенні багатьох питань: політичних, соціальних, воєнних, технологічних, **метою статті** є прогнозування чотирьох сценаріїв розвитку економіки України та визначити імовірність їх звершення протягом 2020-2035 років, виходячи із базового сценарію.

Виклад основного матеріалу

На першому етапі комплексу робіт для визначення основних складових базового сценарію проаналізовано сильні і слабкі внутрішні чинники економіки з урахуванням основних впливових факторів, перелік прямих і непрямих збитків від ведення бойових дій РФ на Сході і в Автономній республіці Крим (АРК), втрачені можливості влади, крім того були проаналізовані зовнішні економічні загрози та можливості, акцентовано увагу на монопольній залежності економіки України від ринків РФ в наслідок чого було виявлено, основні тенденції і ключові чинники, які, на нашу думку, мають найбільшу питому вагу впливу на прогнозування економічного конфлікту. Крім того, було враховано вплив економічних збитків в результаті військових операцій на сході України і в АРК, які призвели до суттєвих людських втрат, масштабних матеріальних руйнувань, зокрема інфраструктурних, житлових, промислових.

До прямих витрат ми відносимо: руйнування комунального та житлового фонду, об'єктів соціальної інфраструктури, системи водопостачання; руйнування транспортної інфраструктури (дороги, аеропорти, лінії електропередачі, труби); руйнування промислових об'єктів, частина з яких або фізично зношена або не підлягає відновленню у зв'язку із особливостями технологічних процесів; забезпечення житловими умовами, соціальною допомогою та робочими місцями внутрішніх переселенців із зони військового конфлікту; витрати на військові дії в зоні ООС (АТО) [11].

До непрямих витрат ми відносимо:

збитки, завдані припиненням економічної діяльності на постраждалих територіях (в першу чергу в районі лінії розмежування);

збитки завдані порушенням виробничих ланцюгів (у наслідок цього економічних втрат зазнали також підприємства Дніпропетровської, Харківської та Запорізької областей);

втрата інвестиційної привабливості регіону і країни в цілому.

За підрахунками експертів, тільки на території Донецької та Луганської областей було втрачено близько 80% економічного потенціалу. Втрата робочих місць сягнула близько 50% для великих підприємств, до 80%-90% для малих і середніх підприємств, що вказує на майже повну зупинку діяльності [4]. Серед основних втрачених можливостей влади можна відзначити:

брак стратегічного бачення перетворень в країні;

наростаюча корупція, тіньова економіка, контрабанда на митниці (близько 1-го річного бюджету);

вкрай недбала фіскальна політика, яка не послабляє податковий тягар і не зменшує пенсійне навантаження на бюджет;

українці збідніли в 2-3 рази (валютні резерви вичерпано, дефіцит бюджету не зменшено, невдалим рефінансуванням банків та іншими помилковими діями, прискорено рух до боргового фіналу);

відставання по основних світових рейтингах.

Таким чином, Україна, знаходячись в стані “гібридної” війни, одночасно перебуває і у фактичній монопольній залежності від РФ:

постачання на атомні електростанції ядерного палива та вивезення відпрацьованого;

постачання обсягів природного газу;

постачання нафти та нафтопродуктів;

завантаження нафтопереробної галузі України;

завантаження роботи транзитних маршрутів транспортування природного газу, нафти;

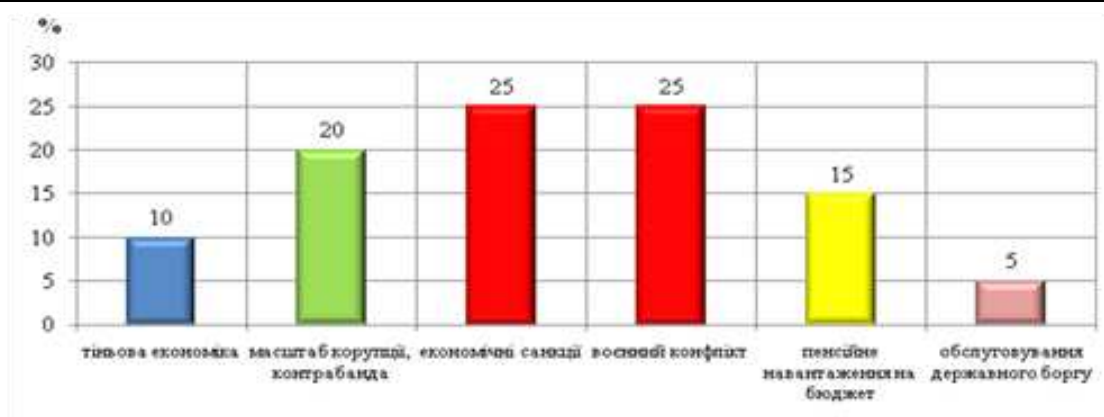
стійкості роботи електроенергетичних та газотранспортної системи.

Крім того, за оцінками світових експертів, РФ щорічно витрачає близько 1 млрд. євро на фінансування окупованих районів і міст Луганської і Донецької областей, в тому числі на військові дії, інфраструктуру, соціальне забезпечення.

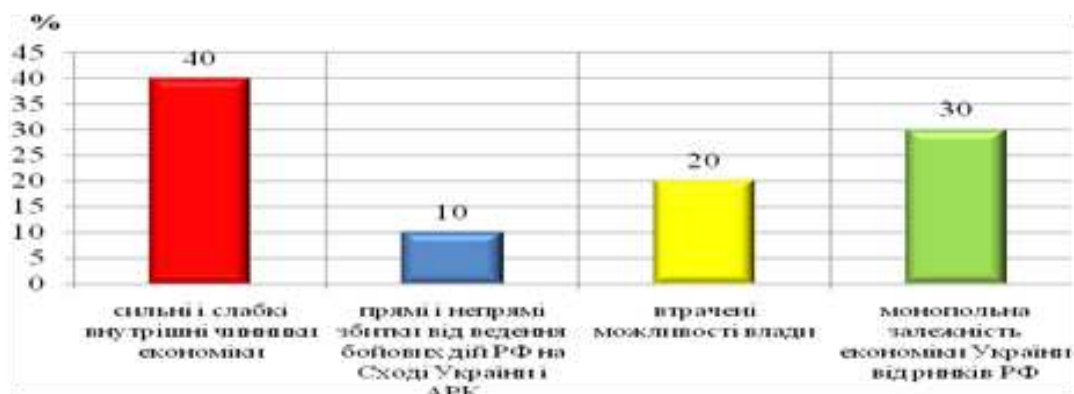
Оцінка втрат, зумовлених конфліктом на Донбасі і АРК, економічна залежність від країни-агресора є своєрідною точкою відліку при розрахунку вартості і можливості реалізації тієї чи іншої моделі врегулювання економічного конфлікту і побудови сценаріїв розвитку.

Отже, російська стратегія “гібридної” війни спрямована, перш за все, проти слабких місць, одним із яких є економіка України. Відповідно, ключовими чинниками, що впливають на економіку України вважається: тіньова економіка, масштабна корупція, наявність воєнного конфлікту, похідними і не менш важливими питаннями є питання економічних санкцій, обслуговування державного боргу. Така тенденція визначає можливих суб’єктів економічних конфліктів в наданні економічних санкцій в адресу країни-агресора і фінансової допомоги Україні. В економічній сфері на глобальному рівні стійкими тенденціями на прогностичний період буде загострення протистояння між РФ та країнами-членами ЄС, США. Для України вкрай несприятливим чинником є той факт, що її можливості розташовуються в зоні перетину між РФ та країнами-членами ЄС, США. Вважається, що зазначені економічні тенденції будуть зберігатися стійкими до 2035 року.

Виходячи з вище викладеного, в статті запропоновано *основні тенденції*, що формують базовий сценарій (мал. 1) та *ключові чинники* (мал. 2), що впливають на економіку України:

Мал. 1. Основні тенденції, що формують базовий сценарій

Мал. 2. – Ключові чинники, що впливають на економіку України

Розглянуті тенденції та чинники, що дозволяють сформувати базовий сценарій на період 2020-2035 р.р, наведений в таблиці 1.

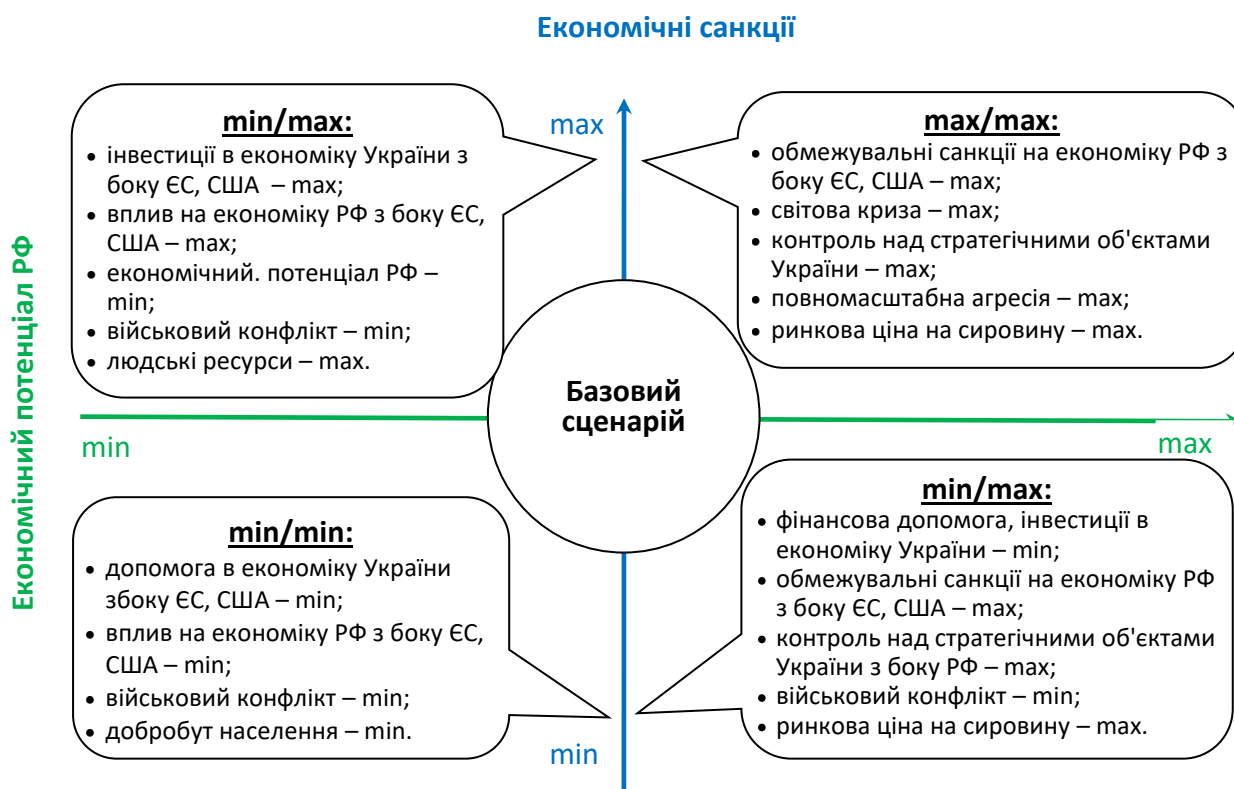
Таблиця 1 – Базовий сценарій на період 2020-2035 рр.

ВНУТРІШНЬО-ЕКОНОМІЧНІ СКЛАДОВІ БАЗОВОГО СЦЕНАРІЮ:	
ведення бойових дій*,	потенціал розвитку ОПК*,
терористичні дії*,	інвестиційна привабливість*,
зруйнована інфраструктура*,	потенціал розвитку АПК*,
демографічна ситуація (криза),	потенціал розвитку ІКТ,
міграція людського капіталу,	людський капітал*,
нестабільна політична кон'юнктура,	наявність природних ресурсів.
недосконала судова і правова система,	
ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНІ СКЛАДОВІ БАЗОВОГО СЦЕНАРІЮ:	
прямі інвестиції в реальний сектор економіки*,	військове вторгнення РФ*,
інтеграція в ЄС, НАТО*,	відмова світових фінансових інститутів в кредитуванні України,
військово-технічне співробітництво*,	зниження транзитного потенціалу,
позитивне коливання ринкових цін на метал і сировину*,	вплив на Україну падіння світової економіки*,
співробітництво з міжнародними фінансовими інститутами (МВФ, СБ),	зміна цін на світовому ринку на сировину*.
договори (ліцензійні угоди) про розроблення нових родовищ,	сповільнення інтеграції в ЄС,

* – складові базового сценарію, на основі яких можливо сформувати два основних чинника у вигляді осей.

Таким чином, виходячи із базового сценарію, наведеного в таблиці 1, можна зробити висновки, що стійкими тенденціями на прогностичний період будуть: *загострення конкуренції навколо території, стратегічно-важливих об'єктів, транспортно-транзитних шляхів, перерозподіл ринків збуту і*

прямих інвестицій на користь країни-агресора. На підставі проведеного аналізу і згрупування пов'язаних між собою чинників, було визначено *основні осі з екстремумами*, які найбільш впливають, на нашу думку, на об'єкт дослідження, мал. 3:

Мал. 3. – Взаємозалежні осі, які найбільш впливають на об'єкт дослідження

Залежно від внутрішньої політики, яку проводитиме уряд України та рівня загострення конфлікту між РФ та Україною, можна запропонувати чотири сценарії продовження базового сценарію економічного конфлікту. Межі між сценаріями, є доволі умовними, зазначені сценарії будуть містити окремі риси інших сценаріїв, проте в цілому досить точно передають відмінності між можливими варіантами розвитку подій.

Не бажаний сценарій – “Колапс”.

Імовірність настання такого сценарію вважається до 20%. Такий сценарій вважається не бажаним, і малоімовірним. Дана модель може виникнути в результаті песимістичного завершення сценарію “Дефолт”. Економічні

санкції, що визначають максимальну агресію з боку РФ: ступінь втручання в економіку країни ЄС, США у вигляді фінансової допомоги – максимальна, але вона ніяк не впливає на розвиток економіки України у зв'язку із Світовою кризою; ступінь впливу на економіку країни-агресора ЄС, США у вигляді різного роду обмежувальних санкцій – максимальна, але це не впливає на потужний економічний потенціал країни-агресора; надходження іноземних інвестицій в розвиток взаємовигідного військово-технічного співробітництва – максимальне, але безрезультатне.

Рівень розвитку економічного потенціалу РФ, що впливає на мирний сценарій розвитку: зацікавленість у встановленні контролю над

стратегічними об'єктами – максимальна; зацікавленість у встановленні контролю над транспортними шляхами – максимальна; перерозподіл ринків збуту – максимальний; ринкова ціна на сировину – максимальна.

Сценарій “Колапс” може відбутися за умов найгіршого збігу обставин: продовження загострень замороженого конфлікту на Сході (агресія); максимальна допомога від країн-партнерів, яка в свою чергу ніяк не впливає на розвиток економіки України і на економічний потенціал країни-агресора; некерованості виходу економіки України з суверенного дефолту; унеможливлення виконання державою своїх функцій як по відношенню до громадян своєї країни, так і на міжнародній арені. При цьому втіляться практично усі потенційні загрози і максимально зростуть гальмуючі фактори до перетворень у стани, що характерні для сценаріїв 1-3.

В стані колапсу, коли держава не буде в змозі захищати свої кордони, гарантувати безпеку своїм громадянам, припинить соціальні виплати (пенсії, фінансування бюджетної сфери тощо), виникне хаотичний революційний стан з декількома центрами впливу різних сил, включаючи вплив деструктивних сил. Ця ситуація може породити декілька мільйонів біженців як до Росії, так і до інших країн світу, перш за все до країн Східної Європи і створить необхідні умови для дезінтеграції країни та втрати суверенітету.

Задля виживання, збереження своєї ідентичності та спроб створення майбутньої державності орієнтовно в 4-х регіонах України, відповідно до своїх етно-територіально-політичних ідентичностей, можуть сформуватися більш компактні соціально-етнічні утворення, об'єднані за спільністю культури, історичних традицій, мови. Ці утворення можуть зорганізуватися для самозахисту і претендувати на отримання державної незалежності, або на приєднання до сусідніх держав: Росії, Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини. Тобто виникне загроза розпаду України на ряд невеликих, культурно-і ментально-однорідних країн (наприклад, Югославія). В цьому випадку подальше

вирішення долі України перейде в руки міжнародної спільноти на чолі з ООН, Радою Європи та інших організацій. Суттєві зміни в цей та інші песимістичні сценарії може внести народ України. Протягом тисячолітньої історії України, в часи, коли перед нацією виникала загроза, народ самоорганізовувався “знизу”, брав ініціативу в свої руки і вносив корінні зміни в хід подій, які неможливо було передбачити і описати будь якими сценаріями. Тому і зараз єдина надія на гідне майбутнє України може покладатися лише на її народ.

Ймовірний розвиток сценарію – “Дефолт”. Ймовірність настання такого сценарію вважається до 40%. Цей сценарій характеризується тим, що економічні санкції проти РФ зняті та РФ має великий економічний потенціал.

Економічні санкції, що визначають сценарій розвитку в період агресії РФ: ступінь втручання в економіку країни ЄС, США у вигляді фінансової допомоги – мінімальна; ступінь впливу на економіку країни-агресора ЄС, США у вигляді різного роду обмежувальних санкцій – майже відсутня; надходження іноземних інвестицій в розвиток взаємовигідного військово-технічного співробітництва – мінімальне.

Рівень розвитку економічного потенціалу РФ, що визначають сценарій розвитку в період агресії РФ: зацікавленість у встановленні контролю над стратегічними об'єктами – явне втручання; зацікавленість у встановленні контролю над транспортними шляхами – явне заволодіння; перерозподіл ринків збуту – відбувається інтенсивно; ринкова ціна на сировину – максимальна.

За даним сценарієм буде досить висока вірогідність військового конфлікту, оскільки дружні країни скасовують або зводять до мінімуму санкції (втрачаючи свій фінансовий ресурс застосовуючи санкції до Росії та отримуючи від неї зворотні) в той час як Росія матиме досить високий воєнно-економічний потенціал.

За відсутності допомоги від партнерів суверенний борг країни буде поступово зростати, відбудеться перехід України від технічного до суверенного дефолту

(банкрутства, коли держава зовсім не зможе виконувати свої внутрішні і зовнішні фінансові зобов'язання).

Суверенний “Дефолт” України буде супроводжуватися подальшим зниженням вартості гривні (девальвація, інфляція), припиненням валютних і бюджетних операцій, суттєвим загостренням соціальної напруги. За даних умов передбачається суттєве збільшення міграції робочої сили.

Сценарієм передбачається, що перетворення в країні практично будуть відсутні, матиме місце пришвидшена деіндустріалізація економіки, послаблення фундаментальної і прикладної науки, природничої та інженерної освіти (що відбувається на державному рівні протягом останнього часу), на довгостроковому горизонті Україна буде втрачати свою суб'єктність в економіці. Буде існувати великий ризик, що Росія маючи великий військово-економічний потенціал при відсутності підтримки України її партнерами спробує змусити Україну внести зміни до Конституції України та фактично провести реінтеграцію окупованих територій Донецької та Луганської областей в склад України на умовах Росії тобто з автономним статусом (передбачається визнання керівництва ДНР/ЛНР стороною в переговорах; економічне співробітництво з визнанням території ЛНР/ДНР особливою економічною зоною; визнання за автономією права проведення окремої політики (питання власності, податки, фінанси, земля тощо), крім правосуддя, зовнішньополітичній і військовій сфер.

Головною рисою цього сценарію може бути рух України до моделі буферної, роздільної зони між Росією і країнами Євросоюзу, яка буде характеризуватися великою бідністю населення, високим рівнем корупції, злочинності, тероризму, поширенням різноманітних хвороб і іншими ознаками країни, що не відбулася (приклади Афганістан, Ірак, Лівія, Сирія). Країни Євросоюзу у випадку реалізації зазначеного сценарію скоріше за все відмежуються від України міцним кордоном для ізоляції від маргінальних явищ.

Найменш ймовірний розвиток сценарію – “Криза”. Імовірність настання такого сценарію вважається до 30%.

Економічні санкції, що визначають сценарій розвитку в період замороженого або тліючого конфлікту: ступінь втручання в економіку країни ЄС, США у вигляді фінансової допомоги – майже відсутня і зв'язку із наявним конфліктом; ступінь впливу на економіку країни-агресора ЄС, США у вигляді різного роду обмежувальних санкцій – спадає; надходження іноземних інвестицій в розвиток взаємовигідного військово-технічного співробітництва – мінімальне.

Рівень розвитку економічного потенціалу РФ в період замороженого або тліючого конфлікту: зацікавленість у встановленні контролю над стратегічними об'єктами – наявна; зацікавленість у встановленні контролю над транспортними шляхами – наявна; перерозподіл ринків збуту – відбувається; ринкова ціна на сировину – стабілізується.

За даним сценарієм конфлікт буде фактично заморожено та допомога від країн партнерів буде мінімальною, оскільки Захід не зможе продовжувати санкції вічно, а РФ, економічний потенціал якої суттєво знизиться завдяки санкціям, буде активно працювати над тим, щоб зруйнувати єдність країн G7, а також країн ЄС. Україна буде в “тліючому режимі” хаотично діяти, імітуючи свою життєздатність і продовжуючи накопичення зовнішніх і внутрішніх запозичень. Буде спостерігатися зниження рівня економічного добробуту населення, підвищуватись соціальна напруга та набудуть поширення міграційні процеси робочої сили. Подальші події розвиватимуться у відносно мирному руслі, “гаряча” фаза конфлікту припиниться. Утворюється розділова лінія з оборонними спорудами і спеціальним режимом перетину. При цьому, території, які залишилися “за лінією”, не матимуть можливості для самостійного економічного існування – промисловість та інфраструктура зруйновані, населення (близько 4 млн. людей) не матимуть засобів до належного існування. У той же час, більшість громадян залишатиметься нелояльними до української

влади і не підтримуватиме український державний проект розвитку [4].

Згідно з цим сценарієм, на територіях тривалий час будуть існувати два квазідержавних утворення – ДНР і ЛНР, або навіть єдина невизнана республіка “Новоросія”. Цей анклав буде перебувати під контролем сепаратистів при російській військовій та фінансовій підтримці.

Неминучим буде наближення технічного дефолту економіки, який буде поглиблювати падіння економіки, оскільки він знижуватиме репутацію України як надійного, передбачуваного партнера, ускладнюватиме її роботу з міжнародними ринками запозичення капіталу, зробить проблематичним перекредитування приватному бізнесу України. Поодинокими і незначними будуть позики міжнародних фондів, які здійснюватимуться суто політично у зв’язку з втратою довіри до України, як до надійного партнера. Існуватиме ризик втрати суверенітету держави.

Сценарій “Збалансований розвиток”. Такий сценарій вважається бажаним сценарієм. Однак за вірогідністю настання він, на жаль, самий малоімовірний (до 10%). Дана модель є найпривабливішим і найскладнішим варіантом довготривалого вирішення економічних і територіальних проблем.

Економічні санкції, що визначають мирний сценарій розвитку: ступінь втручання в економіку країни ЄС, США у вигляді фінансової допомоги – максимальна. Можливо і повноправний член ЄС; ступінь впливу на економіку країни-агресора ЄС, США у вигляді різного роду обмежувальних санкцій – максимальна; надходження іноземних інвестицій в розвиток взаємовигідного військово-технічного співробітництва – максимальне. Рівень розвитку економічного потенціалу РФ, що впливає на мирний сценарій розвитку: зацікавленість у встановленні контролю над стратегічними об’єктами – відсутня; зацікавленість у встановленні контролю над транспортними шляхами – відсутня; перерозподіл ринків збуту – мінімальний; ринкова ціна на сировину – мінімальна.

Дана модель розвитку передбачає закінчення військового конфлікту із поверненням втрачених територій на довоєнних умовах шляхом мирних переговорів із залученням зовнішніх гравців. Привабливість даної стратегії розвитку економіки визначається тим, що повернення неконтрольованих територій відбувається за допомогою застосування невоєнної сили, а “м’якої” сили, що охоплює визнання іншою стороною переваг політичної та економічної системи ініціатора об’єднання. Водночас реінтеграція неконтрольованих територій на власних умовах може відбутися лише за умови побудови у віддаленій перспективі ефективної моделі держави, а Росія в даному випадку під тиском внутрішні та міжнародних обставин буде вимушена припинити дестабілізацію України.

Відбудова соціальної та транспортної інфраструктури через державну цільову програму можлива, але навіть при успішному подоланні економічних і фізичних руйнацій на території, де проходили військові дії, морально-етичні наслідки військової дії для цивільного населення будуть забуватися досить повільно.

Ведучі мову про розвиток економіки і виходячи із наявних 10 головних кластерів (драйверів) майбутньої економіки України перші місця займають: аграрний сектор економіки; військово-промисловий комплекс; інформаційно-комунікаційні технології; створення нових речовин і матеріалів, нанотехнології; енергетика, високотехнологічне машинобудування; розвиток транзитної інфраструктури; біомедицина інженерія, клітинна медицина, фармація; туризм і традиційна, низькотехнологічна економіка [12; 13].

У випадку стабілізації воєнної і політичної ситуації, драйвери економіки у поєднанні із фінансовою підтримкою від країн-ЄС, США та мінімізацією основних гальмуючих факторів (тіньова економіка, корупція) набудуть динамічного розвитку.

Потрібна модернізація і часткова переорієнтація на інші ринки збуту. Відтак, має сенс впроваджувати енергозберігаючі, екологічні та інноваційні технології, що

дозволять суттєво підняти конкурентоспроможність. На нашу думку акцент треба зробити на військово-промисловий комплекс: відновлення та нарощування кількості власних розробок, в яких Україна зберігала відповідний науково-технічний потенціал: ракетно-, авіа-, броньоване, танкобудування. Визначення пріоритетів розвитку перспективних видів озброєння та військової техніки (ОВТ) в Україні повинне відбуватися на основі використання вимог нормативних документів з питань національної безпеки України у воєнній сфері. Основним посилом при цьому має бути те, що генеральна спрямованість воєнної політики України лежить в оборонній сфері, зокрема у забезпеченні гарантованого захисту країни від воєнних зазіхань на незалежність і територіальну цілісність, для чого необхідно мати потужні ЗС, оснащені високоефективними зразками ОВТ, здатними виконувати такі основні групи завдань: постійний моніторинг та аналіз складу ЗС імовірного противника та стану і можливостей його ОВТ; своєчасне виявлення намірів противника щодо збройного конфлікту (нападу на Україну); можливість ефективного реагування на збройну агресію [3].

Одним із пріоритетних напрямків розвитку має стати впровадження інноваційно нового технологічного циклу в окремих сегментах ОПК України на базі державного замовлення із замкненим циклом виробництва. За наявним науково-технологічним та виробничим потенціалом, ресурсними можливостями та за співвідношенням “ефективність-вартість” [14].

Для розвитку інновацій та їх втілення у конкретні справи потрібні інвестиції. Наука, тим більше військова – справа не прибуткова, принаймні, для приватного капіталу, який зараз намагаються активно залучати для розвитку технічного оснащення ЗС України. У цих умовах значну роль у вирішенні питань розвитку науки та втілення її досягнень у військову справу, особливо – з точки зору їх фінансування, має відігравати держава [17]. Її роль повинна бути головною задля того, щоб вирішити проблему переходу країни та її ЗС до нового технологічного укладу. Без цього сподіватися на забезпечення високого рівня

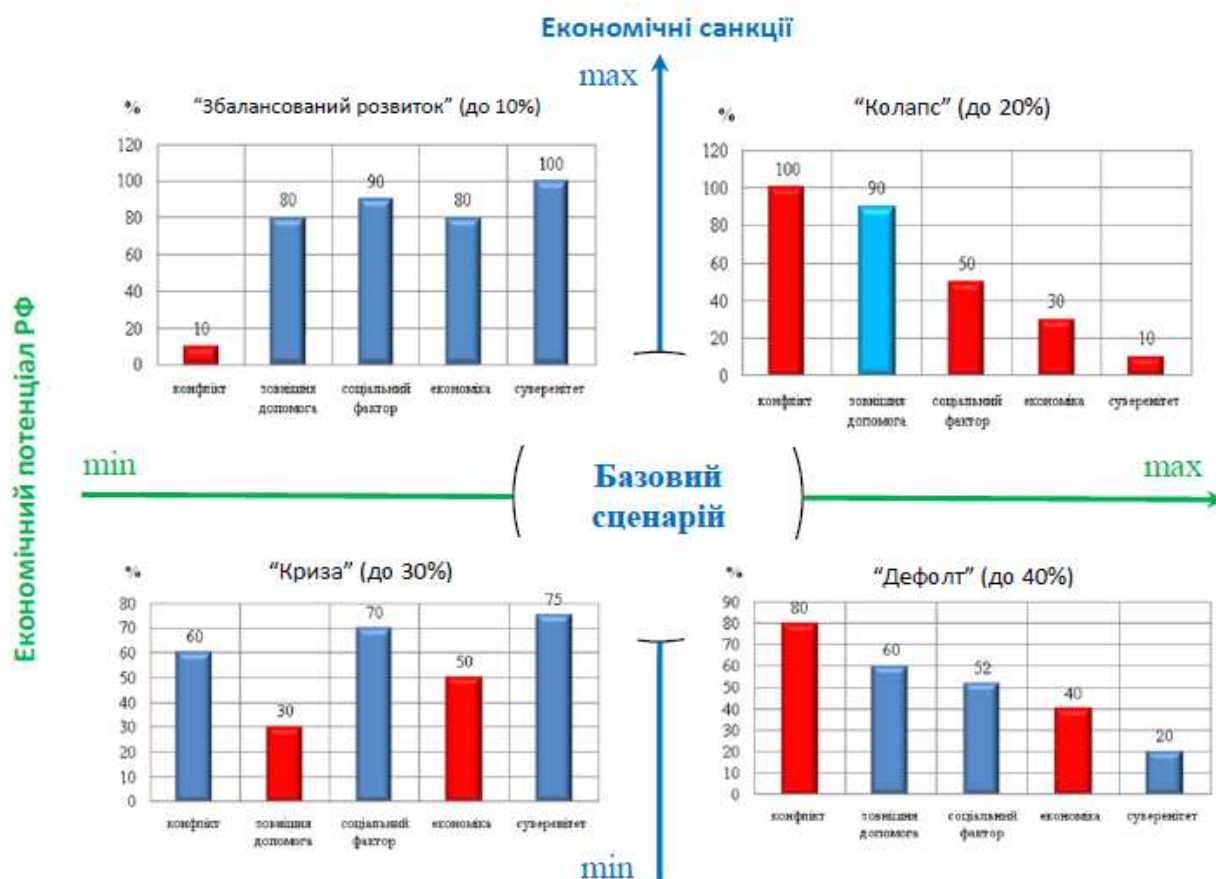
воєнної безпеки у ринкових умовах достатньо важко. Негаразди та труднощі у розвитку вітчизняного ОПК, що негативно впливають на стан та якість технічного оснащення ЗС України за рахунок власних потужностей й можливостей, об’єктивно підштовхують Україну на шлях, яким вже давно користуються інші держави світу, навіть самі заможні – вирішення цього питання з використанням взаємовигідного військово-технічного співробітництва (ВТС). Однак, до 2014 року ВТС розвивалося, в основному, з країнами членами СНД, у першу чергу – з РФ. Після подій 2014 року цей шлях практично припинив своє існування, й Україна змушена звернути більш щільну увагу у сфері ВТС на країни Заходу [14].

Західні спеціалісти зауважують, що для успішного розвитку взаємовигідного ВТС їхніх країн з Україною, промисловість й законодавство України мають бути привабливими для залучення іноземних інвестицій в оборонну сферу. Стратегічними показниками оцінки при цьому, на їх думку, є: безпечне та захищене розміщення об’єктів інфраструктури промисловості; системний аналіз наявного стану оборонної промисловості; потужний науково-дослідний потенціал; прозора система постачання, стратегія експортної та ринкової політики. З точки зору бізнесу, вплив мають стандарти, які застосовуються, обґрунтована методологія навчання та моделювання, а також прозорі процеси закупівлі, відкриті конкурентні процедури, умови конкурентних інвестицій і надання податкових стимулів (канікул). Надання податкових канікул дозволить залучити більшу кількість інвесторів на пільгових умовах. Таким чином, для збалансованого розвитку, Україна має створити стартовий капітал власними силами за рахунок трьох основних кластерів економіки, які вже працюють: аграрний сектор економіки, військово-промисловий комплекс, інформаційно-комунікаційні технології. Потім цей капітал може бути інвестовано в розвиток інших кластерів економіки, до яких відносимо: високотехнологічне машинобудування, генетика, медицина, біоінженерія, нано-

технології, IT-технології, глобальні мережеві системи, створення техно-парків, бізнес-інкубаторів. Вирішальним фактором для втілення даної моделі розвитку є людський капітал, якій є в Україні. Під тиском народу державна політика і вектор суспільної активності будуть спрямовані на здійснення радикальних реформ. Скориставшись важливим ресурсом – людським капіталом,

можна створити одну із найбільш високотехнологічних економік світу. Як наслідок – ми отримаємо суверенну і незалежну державу.

Використовуючи метод SWOT-аналізу, автори статті визначили ймовірність настання змодельованих сценаріїв в найближчі 15 років, мал. 4.

Мал. 4. Модель сценаріїв, ймовірність звернення на Україні можлива протягом 2020 – 2035 р.р.

Висновки

Протягом періоду незалежності України значна кількість запроваджених економічних реформ не привела до якісної трансформації економіки. Про це свідчить відставання України за ключовим соціальним та економічними параметрами розвитку від європейських і насамперед колишніх соціалістичних країн, які системно реалізували європейську інтеграцію. Вчасна мінімізація ризиків, пов'язаних із залежністю України від російських ринків збуту, зміна

акцентів у державній політиці у бік посилення захисту внутрішнього ринку, зниження імпорто-залежності та розширення експортної спеціалізації дозволять Україні створити умови для економічного відновлення та стратегічного входження в міжнародний поділ праці. Набагато сильніше на розвиток країни впливають правила, які характерні для нашого суспільства: можливість уряду

виконувати свої соціальні обіцянки, влада закону, рівень корупції та бюрократії.

Отже, проведений аналіз дає підстави здійснити прогноз імовірностей звершення сценаріїв на Україні протягом 2020–2035 р.р.: бажаний розвиток сценарію –

“Збалансований розвиток” (до 10%); не бажаний сценарій – “Колапс” (до 20%); найменш ймовірний розвиток сценарію – “Криза” (до 30%); ймовірний розвиток сценарію – “Дефолт” (до 40%).

Список використаних джерел

1. Норр К. Военная мощь и военный потенциал. Москва: ИМЭ и МО, 1974. 365 с.
2. Борохвостов В., Скуриневская Л., Луцик Ю. (2019) Інформаційно-фінансові технології гібридної війни: методологічні підходи до аналізу змісту, виникнення, реагування та запобігання. *Social development & Security*. 9(6), 56–76. DOI: <http://doi.org/10.33445/sds.2019.9.6.5>.
3. Гбур З. В. Актуальні гібридні загрози економічній безпеці України. *Інвестиції: практика та досвід*, 2018. №7. С. 97-100.
4. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ: Заповіт, 2019. 188 с.
5. Бураковський І. В., Плотніков О. В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України. Харків: Фоліо, 2019. 299 с.
6. Верес О. М. Оцінювання проекту системи підтримки прийняття рішень. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Інформаційні системи та мережі. 2018. Вип. 673. С. 69–77.
7. Любіч О. О. Моделювання процесів прийняття фінансових рішень на макрорівні : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.03.02 / О.О. Любіч. Київ, 2017. 35 с.
8. Лучик В. Є., Лучик С. Д. Методологія сценарного прогнозування соціального та економічного розвитку регіонів. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. Вип. III (59). Економічні науки. 325 с.
9. Резнікова О. О. Нові тенденції розвитку світової економіки: глобальне управління як реальність сьогодення. *Фінанси України*. 2017. № 11. С. 45–53.
10. Ставерська Т. О. Методичний підхід до фінансового планування на основі сценаріїв. *Фінансово-банківські механізми державного управління економікою України*. Сер. Економіка. Донецьк, 2010. Вип. 176. Т.11. С. 306–315.
11. Шутак І. Д. Правове регулювання міжнародних економічних відносин : навч. посіб. Київ: Алерта, 2018. 412 с.
12. Проект закону України Про Стратегію впровадження моделі збалансованого розвитку України до 2030 року.
13. Русавська В. А, Коротін С. М, Твердохліб Ю. С. Математико-статистичні методи оцінювання рівня інноваційного потенціалу готельних господарств. *Стратегія розвитку України: наук. журн.* Київ: НАУ, 2018. №2. С. 84-90.
14. Горбулін В. Про забезпечення оборони та безпеки України. URL: <https://defence-ua.com/index.php/statti/publikatsiji-partneriv/8649-zabezpechennya-oborony-ta-bezpeky-ukrayiny-aktualni-problemy-i-shlyakhy-yikh-vyrishennya>.
15. Горбулін В. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.

Прогнозирование возможных сценариев развития экономики Украины в условиях ведения “гибридной” войны Российской Федерацией

Юлия Луцик ^A; Сергей Коротин ^B; Александр Кучмеев ^C; Игорь Якименко ^D

^A Національний університет оборони України імені Івана Черняховського,
e-mail: julia.lutsik@gmail.com, к.економ.н., начальник кафедры економіки та фінансового забезпечення

^B Національний університет оборони України імені Івана Черняховського,
e-mail: korotin2008@ukr.net к.техн.н., доцент, заступник начальника кафедри авіації

^C Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”,
e-mail: san-san77@ukr.net, к.псих.н., доцент кафедри фінансів та обліку

^D Национальная академия сухопутных войск имени гетмана Петра Сагайдачного,
e-mail: yakymenkoihor2678@gmail.com, к.в.н., начальник кафедры мобилизационной, организационно-штатной, кадровой работы и оборонного планирования

Аннотация

В статье определено, что в современных военных конфликтах все больше смещается акцент в сторону комплексного применения политических, экономических, информационных и других мероприятий невоенного характера. Отмечено, что для достижения целей в “гибридной” войне – экономическая сфера является важным операционным пространством и ключевым невоенным механизмом подготовки и реализации агрессии.

Установлено, что для максимального ослабления в “бесконтактный способ” экономического потенциала государства-противника, использование экономических инструментов в сочетании с другими рычагами невоенного характера позволяет существенно минимизировать применение вооруженного арсенала страны-агрессора.

В статье выбран объект исследования, объект конфликта и заинтересованные субъекты. Несмотря на то, что экономический аспект является достаточно весомым фактором в решении политических, социальных, военных, технологических вопросов, целью статьи было спрогнозировать четыре сценария развития экономики Украины и определить вероятность их свершения на протяжении 2020-2035 годов, исходя из выбранного базового сценария.

Для формирования основных составляющих базового сценария были проанализированы сильные и слабые внутренние факторы экономики с учетом основных влияющих факторов, а также прямые и косвенные убытки от ведения боевых действий Российской Федерации (РФ) на Востоке Украины и в Автономной республике Крым. Были проанализированы внешние экономические угрозы, акцентировано внимание на монопольной зависимости экономики Украины от рынков РФ. В результате чего было выявлены основные тенденции и ключевые факторы, которые имеют наибольший удельный вес влияния на прогнозирование экономического конфликта. На основании проведенного анализа и группирования связанных между собой факторов, были определены основные оси с экстремумами, наиболее влияющие на объект исследования.

На основе метода сценарного планирования спрогнозированы четыре возможных сценария экономического развития Украины на ближайшие 15 лет, сильные и слабые стороны каждого смоделированного сценария. Определены вероятности свершения желаемого, не желаемого, вероятного и наименее вероятного развития сценариев.

Ключевые слова: “гибридная” война, экономический потенциал, метод сценарного планирования, вероятные сценарии развития экономики.

Prediction of possible scenarios for the development of the Ukrainian economy in the context of a “hybrid” war Russian Federation

Julia Lutsik^A; Serhii Korotin^B; Olexandr Kuchmeyer^C; Ihor Yakymenko^D

^A The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi,
e-mail: Julia.Lutsik@gmail.com,

Ph.D, Chief of the Department of Economics and Financial Security

^B The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi,
e-mail: korotin2008@gmail.com, Ph.D, Associate Professor,
Deputy Chief of the Aviation Department

^C Open International University for Human Development “Ukraine”
e-mail: san-san77@ukr.net,

Ph.D, Associate Professor of Finance and Accounting of Department

^D Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy, PhD, e-mail: yakymenkoihor2678@gmail.com

Abstract

In the article identifies that in modern military conflicts have emphasis is shifting towards a comprehensive application of political, economic, informational and other non-military measures.

It was noted that for achieve the objectives in the “hybrid” war – the economic sphere is an important operating space and a key non-military mechanism for the preparation and realization of aggression. It was found that for maximum attenuation in the “non-contact” economic potential enemy state, the use of economic instruments in combination with other non-military levers can significantly minimize the use of armed arsenal of the aggressor country. In the article selected research object, the object of the conflict and stakeholders.

The purpose of the article was to predict the four scenarios of development of the Ukrainian economy and the probability of their achievements along 2020-2035 years, based on the selected baseline scenario. For the formation of the main components of the baseline scenario were analyzed strengths and weaknesses of the internal factors of the economy in view of the major contributing factors, and direct and indirect losses from the warfare of the Russian Federation (RF) in the east of Ukraine and the Autonomous Republic of Crimea.

They were analyzed by external economic threats, focusing on the monopoly of economic dependence of Ukraine from Russian markets. As a result, it was revealed the main trends and the key factors that have the largest share of influence on forecasting of economic conflict. Based on this analysis defines the main axis with the extrema, the most affecting on the object of investigation.

Based on the method of scenario planning predicted four possible scenarios of economic development of Ukraine for the next 15 years, the strengths and weaknesses of each simulated scenario. The probabilities of accomplishing the desired, not desired, probable and least probable scenarios are determined.

Keywords: “hybrid” war, potential of economic, scenario planning method, probable scenarios of economic development.

References

1. Norr K. Voennaia moshch y voennii potentsyal. Moskva: YMƏ y MO, 1974. 365 s.
2. Borokhvostov V., Skurinevska L., Lutsik Yu. (2019) Informatsiyno-finansovi tekhnolohiyi hibrydnoyi viyny: metodolohichni pidkhody do analizu zmistu, vynyknennya, reahuvannya ta zapobihannya, [Information and financial technologies of hybrid wars: methodological approaches to the analysis of the content, occurrence, response and prevention]. *Social development & Security*. 9(6), 56–76. DOI: 10.33445/sds.2019.9.6.5.

3. Hbur Z. V. Aktualni hibrydni zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 2018. №7. S. 97-100.
4. Torhovelni viiny suchasnosti ta yikh vplyv na ekonomichne zrostannia i rozvytok u sviti ta Ukraini. Kyiv: Zapovit, 2019. 188 s.
5. Burakovskiy I. V., Plotnikov O. V. Hlobalna finansova kryza: uroky dlia svitu ta Ukrainy. Kharkiv.: Folio, 2019. 299 s.
6. Veres O. M. Otsiniuvannia proektu systemy pidtrymky pryiniattia rishen. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*. Informatsiini systemy ta merezhi. 2018. Vyp. 673. S. 69–77.
7. Liubich O.O. Modeliuvannia protsesiv pryiniattia finansovykh rishen na makrorivni : avtoref. dys... d-ra ekon. nauk: 08.03.02 / O.O. Liubich. Kyiv, 2017. 35 s.
8. Luchyk V. Ye., Luchyk S. D. Metodolohiia stsenarnoho prohnozuvannia sotsialnoho ta ekonomichnoho rozvytku rehioniv. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu*. Chernivtsi: ChTEI KNTEU, 2015. Vyp. III (59). Ekonomichni nauky. 325 s.
9. Reznikova O. O. Novi tendentsii rozvytku svitovoi ekonomiky: hlobalne upravlinnia yak realnist sohodennia. *Finansy Ukrainy*. 2017. № 11. S. 45–53.
10. Staverska T. O. Metodychnyi pidkhid do finansovoho planuvannia na osnovi stsenariiv. *Finansovo-bankivski mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia ekonomikoju Ukrainy. Ser. Ekonomika*. Donetsk, 2010. Vyp. 176. T.11. S. 306–315.
11. Shutak I. D. Pravove rehuliuвання mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn : navch. posib. Kyiv: Alerta, 2018. 412 s.
12. Proekt zakonu Ukrainy Pro Stratehiu vprovadzhennia modeli zbalansovanoho rozvytku Ukrainy do 2030 roku.
13. Rusavska V. A, Korotin S. M, Tverdokhlib Yu.S. Matematyko-statystychni metody otsiniuvannia rivnia innovatsiinoho potentsialu hotelnykh hospodarstv. *Stratehiia rozvytku Ukrainy: nauk. zhurn.* Kyiv: NAU, 2018. №2. S. 84-90.
14. Horbulyn V. Pro zabezpechennia oborony ta bezpeky Ukrainy. URL: <https://defence-ua.com/index.php/statti/publikatsiji-partneriv/8649-zabezpechen-nya-oborony-ta-bezpeky-ukrayiny-aktualni-problemy-i-shlyakhy-yikh-vyrishennya>.
15. Horbulyn V. Svitova hibrydna viina: ukraïnskyi front: monohrafiia / za zah. red. V. P. Horbulina. Kyiv: NISD, 2017. 496 s.